

2017-11-29

TJÄNSTESKRIVELSE
KFKS 2017/1118

Kommunstyrelsens arbetsutskott

Program för konst och kultur i det offentliga rummet

Beslut om remiss till berörda nämnder

Förslag till beslut

Kommunstyrelsens arbetsutskott remitterar förslaget till program för konst och kultur i det offentliga rummet till kulturnämnden och natur- och trafiknämnden.

Sammanfattning

Stadsledningskontoret föreslår att arbetsutskottet ska remittera ett förslag om ett samlat styrdokument för utveckling av och konst i det offentliga rummet och tillgänglighet till den konst som finns i Nackas offentliga rum. Förslaget bygger på en sammanvägning av de två metoder som tillämpas idag, *Konsten att skapa stad* och *Öppna konsten*. Konsten att skapa stad har en starkare betoning på medskapande och användning av konst och kultur för att utveckla Nacka som geografiskt område. Kommunfullmäktige har i beslutet om Öppna konsten lagt ett uppdrag på kulturnämnden om tillgänglighet och dokumentation om konst i det offentliga rummet. Det uppdraget blir att väsentligare när Nacka kommun utvecklas, både i form av Nacka stad på västra Sicklaön och utvecklingen av lokala centra. Stadsledningskontoret föreslår därför att kommunstyrelsen ska ansvara för användning av konst och kultur i all utveckling av det geografiska området och när konst i övrigt ska tillkomma i det offentliga rummet eller i välfärdfastigheter som kommunen ansvarar för. Kulturnämnden föreslås få ett förstärkt uppdrag om dokumentation av och tillgänglighet till konst i kommunens offentliga rum, med beteckningen Öppna konsten. I detta ska ingå kommunens konstarbiv. Natur- och trafiknämnden föreslås få ett tydligt uppdrag för drift och förvaltning av konst i det offentliga rummet, vilket omfattar att nämndens kunskap på de områdena ska tas tillvara i planeringen av konst i det offentliga rummet.

Ärendet

Nacka kommun arbetar idag med konst/kultur/konstnärlig kompetens i det offentliga rummet på två olika sätt; *Öppna konsten* och *Konsten att skapa stad*.

Kommunfullmäktige har beslutat om visionen *Den öppna konsten ska bjuda in, beröra och berika människor och mötesplatser för konsten i det offentliga rummet i Nacka* och det finns i samma beslut en strategi för arbetet med offentlig konst.

Sedan 2013 har *Konsten att skapa stad* utvecklas inom arbetet med tillkomsten av det geografiska område på västra Sicklaön som benämns Nacka stad. Det finns inga formella beslut om *Konsten att skapa stad* i sig utöver de beslut som finns kopplat till ansökningar till Vinnova om medfinansiering av arbetet att utveckla *Konsten att skapa stad*.

Öppna konsten och *Konsten att skapa stad* behöver sättas i ett gemensamt sammanhang och utgå från ett beslut som omfattar båda formerna för arbete med konst/kultur/konstnärligt medskapande i det offentliga rummet. *Konsten att skapa stad* handlar om dessa som resurser för ökad innovationskraft och hållbarhet i stadsutvecklingen. Med byråkratisk terminologi kan det beskrivas som ett skeende där konst, kultur och konstnärlig kompetens är en facilitator. *Öppna konsten* tar sikte på skapande/tillkomst och förvaltning av bestående konst i det öppna rummet. Med utgångspunkt från samma byråkratiska terminologi är målet med *Öppna konsten* konstverket i sig och dess existens i det offentliga rummet. Stadsledningskontoret föreslår att dessa ska föras samman i ett program för konst, kultur och konstnärlig kompetens i det offentliga rummet.

Men först en bakgrundsbeskrivning och en redovisning av vad *Öppna konsten* respektive *Konsten att skapa stad* går ut på.

Bakgrund

Kommunfullmäktige beslutade den 19 april 2010, § 69, att anta visionen *Den öppna konsten ska bjuda in, beröra och berika människor och mötesplatser för konsten i det offentliga rummet i Nacka*. I samma beslut antog kommunfullmäktige en strategi för arbetet med offentlig konst i Nacka. Det samlade ansvaret för arbetet med offentlig konst i Nacka lades på kulturnämnden och en bestämmelse om det fördes in i kulturnämndens reglemente. Den dåvarande tekniska nämnden fick i ansvar för drift och underhåll av den offentliga konsten på allmän plats. Det finns inte någon bestämmelse om det i natur- och trafiknämndens reglemente idag.

Inom kommunstyrelsens ansvar för stadsutveckling har arbetssättet *Konsten att skapa stad* utvecklats för medskapande, konst, kultur och konstnärlig kompetens i utvecklingen av Nacka stad. Det började som ett Vinnova-projekt inom det program som kallas ”FRÖN - för ökad innovation i offentligt finansierad verksamhet”. *Konsten att skapa stad* har sen starten 2013 fått finansiering för tre olika faser: planering, utveckling och införande. Den sista fasen (införande) avslutades den 28 februari 2017.

Öppna Konsten

I underlaget för kommunfullmäktiges beslut om Öppna konsten anger de ansvariga tjänstemännen följande, som motiv för förslaget om vision och strategi:

”Kultur har stor betydelse för en hållbar samhällsutveckling ur ett socialt, ekonomiskt och miljömässigt perspektiv. Den kulturella dimensionen i samhällsplaneringen behöver stärkas och det tvärsektorieella arbetet utvecklas. Detta betonas inte minst i den nationella kulturutredningen.

Nacka kommun får ett visionärt, väl strukturerat och processinriktat arbetssätt som involverar medborgare, konstnärer, skola, förskola, omsorg, byggherrar, privata fastighetsägare och stadsplanerare i arbetet med den öppna konsten från idé till långsiktigt underhåll. Förhoppningsvis leder det till ett framtida Nacka med ännu mer offentlig konst som bjuder in, berör och berikar människor och mötesplatser.”

Öppna konsten består av visionen att *den öppna konsten ska bjuda in, beröra och berika människor och mötesplatser för konsten i det offentliga rummet i Nacka och strategi”* för arbetet med offentlig konst i Nacka”. Strategin har följande lydelse.

1. Offentlig konst ska vara kommunicerad och tillgänglig, vilket uppnås genom att:
 - fatta beslut kring när, på vilket sätt och i vilka skeenden det är relevant att engagera medborgare
 - formulera en kommunikationsplan för informationsspridning
 - informera om respektive konstverk på plats

2. Det offentliga rummet som plats för konst ska utvecklas medvetet och över tid, vilket uppnås genom att:
 - planera för den offentliga konsten årligen i samband med mål och budget
 - berörda nämnder utarbetar mål och nyckeltal för offentlig konst
 - det sker en årlig uppföljning av mål och nyckeltal

3. Det ska finnas en tydlig ansvarsfördelning och process för arbetet med offentlig konst, vilket uppnås genom att:
 - implementera vision, strategi, organisation och ansvarsfördelning internt och externt
 - utveckla kontinuerlig kommunikation och erfarenhetsutbyte om arbetet med offentlig konst internt och externt.

Utgångspunkter för strategin i Öppna konsten

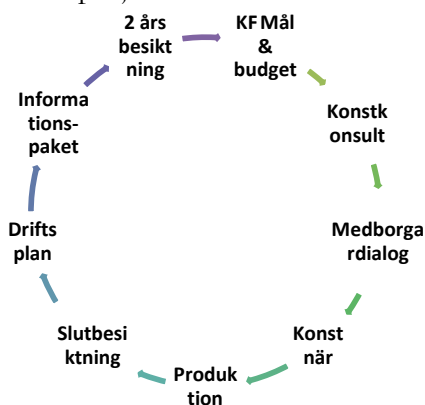
I tjänsteskrivelsen med förslaget om vision och strategi för Öppna konsten anges följande utgångspunkter för strategin. Stadsledningskontoret uppfattar inte att utgångspunkterna omfattas av beslutet om strategi, utifrån hur fullmäktiges beslut är formulerat och hur de i sig är formulerade. De återges här på rubriknivå.

1. Konstens betydelse i Nackas offentliga rum
2. Definition av konst i Nackas offentliga rum
3. Planering och erfarenhetsutbyte

4. Konsten som en del i stadsplaneringen
 - a. Kommunala fastigheter
5. Byggherreprojekt och förnyelseområden
6. Övriga konstprojekt

I underlaget finns också följande konstcirkel, som illustration till Öppna konsten. Den illustrerar det kretslopp som tjänstemännen bedömde skulle gälla för Nacka kommuns respektive konstprojekt.

I underlaget för kommunfullmäktiges beslut om Öppna konsten finns också ett avsnitt om drift och förvaltning. Där anges att kommunen behöver upprätta en underhålls- och driftsplan för det befintliga konstbeståndet och att planen bör omfatta såväl löpande underhåll som objektspecifika insatser. Planen skulle utgöra underlag för kommande mål- och budgetprocess. Konsten skulle även läggas in i det administrativa systemet för drift och underhåll.

Öppna konsten 2010-2017

Kulturhuset Dieselverkstaden har på uppdrag av kulturnämnden gjort en sammanställning av ett urval av den offentliga konst som tillkommit inom ramen för Öppna konsten. Sammanställningen bifogas denna tjänsteskrivelse.

Konsten att skapa stad

Konsten att skapa stad handlar om medskapande konst, kultur och konstnärlig kompetens som resurser för ökad innovationskraft och hållbarhet i stadsutvecklingen. Det är en metod för att öka konstnärliga uttryck. Metoden avser att tillfredsställa behov och önskemål uttryckta av Nackas medborgare i olika undersökningar och dialoger och bygger på tanken att konstnärliga uttryck under och efter pågående stadsutveckling är viktiga för att människor ska trivas och må bra.

Konsten att skapa stad vilar på de fyra genomförandestrategier som togs fram i samband med visionen för Nacka stad:

- **Ansvarsfullt och hållbart**

- **Mod, kreativitet och innovation**
- **Tillsammans i samspel**
- **Välkommande under tiden**

Konsten att skapa stad har utvecklats som ett arbetssätt med olika typer av insatser och aktiviteter. Arbetssättet ska beskriva en tanke- och händelsekedja och ett logiskt samband mellan orsak och effekt. Det baserar sig idag på praktisk erfarenhet av olika projekt och tar sikte på att rätt användning av mänsklig kraft ger reducerade kostnader i form av till exempel arbetstid.

Ett exempel är arbetet med KOLIBRI på Kvarnholmen där boende tillsammans gestaltade en offentlig plats i sin egen närmiljö. Effekten på arbetet med det förslag till detaljplan som var på samråd samtidigt som KOLIBRI genomfördes, var mycket god och kan antas ha bidragit till att beslutet om att anta detaljplanen inte överklagades. Ett annat exempel är fasaderna på det område mellan Forum Nacka och Nacka stadshus som kallas Nya gatan, där cirka 3000 medborgare totalt engagerade sig i processen. En effekt var att medborgarna upplevde insatsen som utbildande, till exempel genom att tjänstepersoner fanns på plats för dialog under de kreativa gestaltungs-workshops som arrangerades för medborgare. ”Den här gör att jag blir mer medveten om vad som ska hända. Jag börjar föreställa mig hur det ska bli när det är stad i Nacka. Det är ju jättebra.”

Ett arbetssätt med fyra växlar

Konsten att skapa stad delar in aktiviteter och insatser i fyra olika kategorier eller *växlar* (0,1,2,3,4) beroende på karaktär och tidsomfattning. Benämningen på växlar kopplar till upplevelsen av ljus, från det korta, snabba ljuset i ”stjärnstoft” till det fast ljuset i lava, som stelnar till något som består.

Växel 0) STJÄRNSTOFT

Utveckling av platsens egen lyskraft eller ljus, det vill säga lokala och platsspecifika program som tas fram i samspel med närboende och andra aktörer. Insatsen är en process som syftar till att vaska fram platsens själ, karaktär, identitet, platsens DNA. Stjärnstoft fungerar som underlag till kommande arbete med nyskapande arkitektur, gestaltungsprogram, konstprogram och insatser inom växlar 1,2 och 3.

Växel 1) TOMTEBLOSS

Lyser upp en kort stund – upp till en vecka. *Tillfälliga och kortvariga insatser* eller aktiviteter såsom festivaler och evenemang av olika slag.

Växel 2) LÄGERELDAR

Lyser upp och värmer lite längre - från en vecka upp till några år. *Tillfälliga och lite längre insatser eller aktiviteter* såsom aktivering av tomma lokaler, pop up-parker och andra installationer som kan fungera som inspiration eller oaser i byggkaos.

Växel 3) LAVA

Väller fram, lyser upp och värmer, stelnar och blir permanent. *Insatser och aktiviteter som leder till en permanent installation av bestående karaktär* såsom unika attraktiva målpunkter med konstnärlig höjd och/eller utveckling av offentliga platser genom aktivt medskapande av medborgare.

Förslag till program för konst och kultur i det offentliga rummet

Kommunstyrelsen har i beslut den 2 oktober 2017, § 254, angett att styrdokumentet *program* ska vara kommunövergripande och beskriva hur kommunen ska göra för att uppnå något inom ett visst område. Ett program kan ange såväl mer övergripande prioriteringar som konkreta mål och åtgärder samt anger vem som ansvarar för att åtgärderna genomförs. En strategi pekar, enligt samma beslut, ut strategiska vägval och de områden som är avgörande för att nå målet, men går inte in på hur man praktiskt ska agera. En strategi ska alltså inte ta ställning till utförande, åtgärder eller metoder.

Såväl Öppna konsten som Konsten att skapa stad handlar om metoder och inte om vägval. Stadsledningskontoret föreslår därför att kommunens styrning av konst i det offentliga rummet samlas i ett program.

Konsten att skapa stad och Öppna konsten innehåller båda metoder för tillkomst av konst i det offentliga rummet. Öppna konsten innehåller dessutom uppdraget om att på olika sätt göra konsten i det offentliga rummet tillgänglig.

Metoderna för såväl Konsten att skapa stad som Öppna konsten är väl fungerande men är beslutade på olika sätt och mandaten för att använda metoderna kolliderar därmed. Stadsledningskontoret har övervägt att föreslå att Konsten att skapa stad ska tillämpas i stadsutvecklingen inom Nacka stad och att metoderna i Öppna konsten ska tillämpas för att skapa konst i det offentliga rummet inom övriga Nacka. Stadsledningskontoret ser dock att båda metoderna i en sådan utveckling behöver hämta influenser från varandra, vilket kan bli förvirrande när det dokumenteras. Stadsledningskontoret bedömer att den starkare betoning på medskapande och konst/kultur som metod för att utveckla ett område som finns i Konsten att skapa stad är värdefull för utvecklingen av alla offentliga rum i Nacka och i de välfärdsfastigheter som kommunen äger och driver. Kontoret föreslår därför att metoderna inom Konsten att skapa stad ska tillämpas i hela Nacka, med benämningen Konsten att skapa stad för stadsutvecklingen inom Nacka stad och benämningen *Konsten att skapa konst i hela Nacka* för utveckling av offentliga rum inom övriga delar av Nacka.

Konsten att skapa stad saknar dock en metod för förvaltning av den konst som blir bestående. Detta måste läggas till. Stadsledningskontoret föreslår därvid en femte växel, kallad "Vintergatan", med följande beskrivning.

"Bevarar, vårdar och ombesörjer för framtiden. *Insatser för att den permanenta konsten ska bestå* genom rationella förutsättningar att förvalta och drifta konstverk på ett hållbart sätt. Dessa

aspekter skall beaktas och inkluderas framför allt i växel 3, men även i växel 1 och 2. Växel 4 skapar goda förutsättningar och underlag för att öppna konsten för allmänheten och stödja att konstnärliga berättelser lever kvar över tid.”

Kommunstyrelsen ansvarar för alla former av stadsbyggnadsärenden, vare sig det handlar om Nacka stad eller utveckling av andra geografiska områden i kommunen. Den är också ägare av kommunens fastigheter. Förslaget är därför att kommunstyrelsen är ansvarig nämnd för Konsten att skapa stad/Konsten att skapa konst i hela Nacka.

Tillgängligheten till konsten i det offentliga rummet är ur flera aspekter av central betydelse för upplevelsen av Nacka som geografiskt område. Ansvaret finns idag inom Öppna konsten men stadsledningskontoret ser att det behöver synliggöras på ett tydligare sätt än idag. Stadsledningskontoret föreslår därför att ansvaret för och uppdragen om dokumentation och tillgänglighet ska ingå i programmet för konst, kultur och konstnärlig medverkan i det offentliga rummet. Ansvaret ligger fortsatt på kulturnämnden. Konstarkivet är en del av det som ingår i begreppet Öppna konsten.

Natur- och trafiknämnden har, med en vid beskrivning, ansvaret för den drift av det offentliga rummet som ligger på kommunen. Förslaget är därför att natur- och trafiknämnden tydligt får i uppdrag att drifva och förvalta konsten i det offentliga rummet. Genom den femte växeln (”Vintergatan”) i metoderna för Konsten att skapa stad/Konsten att skapa konst i hela Nacka lyfts betydelsen av drift och förvaltning och att de frågorna är en del av tillkomsten av konsten. I förslaget ingår att programmet ska lägga fast att det ska finnas en dokumentation för skötseln och att kommunstyrelsen och kulturnämnden ska medverka till att sådan tillkommer på objektnivå

Det föreslagna programmet innehåller följande utgångspunkter.

- Som metod för att utveckla det offentliga rummet ska tillämpas de metoder som samlat ges benämningen Konsten att skapa stad för det geografiska området Nacka stad på Sicklaön och Konsten att skapa konst i hela Nacka i kommunens övriga delar.
- Det läggs till en femte växel till metoden om drift och förvaltning, som kallas ”Vintergatan”
- Konsten att skapa stad/Konsten att skapa konst i hela Nacka ska användas både där kommunen vill använda konst, kultur och konstnärlig kompetens för att driva andra kommunala uppgifter framåt och för att enbart tillskapa ett konstverk i det offentliga rummet.
- Ansvaret för att tillämpa metoderna ligger politiskt på kommunstyrelsen.
- Kulturnämnden får ett fortsatt utvecklat uppdrag om Öppna konsten, som handlar om dokumentation och tillgänglighet till konst i det offentliga rummet samt att öka tillgängligheten.
- Bestående konst i det offentliga rummet är en del av konstarkivet, som ingår i kulturnämndens ansvar. Konstarkivet omfattas av uppdraget att dokumentera, tillgängliggöra och öka tillgängligheten till.
- Natur- och trafiknämnden har ansvaret för underhåll/drift av konst i offentlig miljö.

Programmet och Nacka kommuns styrmodell

Ett program ska visa hur ansvaret för konst i offentlig miljö knyts samman med Nacka kommuns styrmodell så det är tydligt hur arbetet med konst i offentlig miljö bidrar till uppfyllelse av vision, ambition och övergripande mål samt hur verksamheten följer den grundläggande värderingen och de fyra styrprinciperna. I det föreslagna programmet anges därför följande.

Visionen om öppenhet och mångfald innebär att kommunen i arbetet med medskapande, konst, kultur och konstnärlig kompetens i det offentliga rummet ska ta tillvara konstnärers kunskap och kreativitet samt attrahera konstnärer att vilja medverka. Samma förhållningssätt ska gälla för allmänhetens möjligheter att bidra i utformningen och utvecklingen. Visionen innebär också att kommunens arbetssätt ska attrahera olika aktörer i det offentliga rummet att samverka med kommunen. Genom den öppna konsten tillgängliggör kommunen konsten i det offentliga rummet för en mångfald av sätt att ta del av den.

Utifrån kommunens *grundläggande värdering* ska kommunens arbete med konst, kultur och konstnärlig kompetens i det offentliga rummet präglas av förtroendet för konstnärernas kunskap och kreativitet. Den innebär också ett förtroende för den kunskap och vilja att medverka i det offentliga rummet, som medborgare och andra aktörer som verkar i det här.

Ambitionen att vara bäst på att vara kommun betyder att kommunens huvudsakliga roll är att skapa förutsättningar för, uppmuntra till och samordna utformning och utveckling av det offentliga rummet genom konst, kultur och konstnärlig kompetens samt att genom den öppna konsten verka för att det offentliga rummet är optimalt tillgängligt.

Konst, kultur och konstnärlig kompetens och den öppna konsten bidrar till att det offentliga rummet präglas främst av det *övergripande målet* om attraktiva livsmiljöer i hela Nacka. Den öppna konsten och förekomsten av konst, kultur och konstnärlig kompetens i utformningen och utvecklingen av det offentliga rummet bidrar till att medborgarna får ett maximalt värde för skattepengarna.

Kommunens funktion inom det offentliga rummet och den öppna konsten ska präglas av *de fyra styrprinciperna* om

1. särskiljande av finansiering och produktion - ansvaret för att metoderna för konsten att skapa det offentliga rummet tillämpas och att den öppna konsten tillgängliggörs, är en huvudmannauppgift för kommunen
2. konkurrens - kommunen dels gör det möjligt för var konstnär själv att avgöra om den vill bidra i utformningen och utvecklingen av det offentliga rummet, dels välkomnar entreprenörer att utifrån sina idéer göra den öppna konsten tillgänglig
3. konkurrensneutralitet – kommunen gör inte skillnad mellan olika aktörer som medverkar i konsten att skapa det offentliga rummet och som gör den öppna konsten tillgänglig
4. ansvar och befogenheter ska läggas på lägsta effektiva nivå – konsten att skapa det offentliga rummet sker nära dem som verkar och vistas i det offentliga rummet.

Öppet system för konstnärerna att lämna sina förslag

En förutsättning för det fortsatta arbetet med konst, kultur och konstnärlig kompetens i det offentliga rummet är att det är upp till en konstnär själv att avgöra om den vill vara med och lämna förslag på hur konst/kultur/konstnärlig kompetens ska bidra till utvecklingen av det offentliga rummet. Lagen om offentlig upphandling ger kommunen möjlighet att tillämpa ett kundvalsliknande system som formellt kallas ”dynamiskt inköpssystem” (DIS). Ett sådant innebär att kommunen ställer ett antal baskrav och att konstnärer som uppfyller dem, får möjlighet att i vart enskilt projekt delta utifrån de kriterier som satts upp där. Det är med lagens om offentlig upphandling nomenklatur en ”förnyad konkurrensutsättning” men fungerar som de ”call” som används inom det kulturella området. Konstnärer känner därmed igen förfarandet som sådant.

Begreppen konst, kultur och det offentliga rummet

Begreppen konst och kultur är inte enkla att definiera. I detta ärende och i det föreslagna styrdokumentet har stadsledningskontoret utgått från följande beskrivningar av de begreppen.

Begreppet ”konst” avser i sammanhanget skapande verksamhet som syftar till emotionella, intellektuella eller expressiva uttryck – eller resultatet av en sådan verksamhet. Resultatet kan verka i både abstrakt och konkret form - både som flyktiga fenomen och ickemateriella berättelser, och som konkreta installationer och faktiska skulpturer.

Begreppet ”kultur” avser i sammanhanget andlig (konstnärlig) så kallad ”odling” och socialt överförda levnadsmönster. Med kultur menas också den mentala programmering som skiljer medlemmar av en grupp från en annan (Människors sätt att leva och tänka inom ett visst område och vid en viss tid.)

Konsten och kulturen i samspel syftar i sammanhanget till att driva och påverka samhällsutvecklingen mot ett mänskligare och mer medvetet samhälle.

Med begreppet ”det offentliga rummet” avses samhällets gemensamma utrymmen utomhus. Det avser också utrymmen inomhus om funktionerna och ändamålen med utrymmet är desamma som för utrymmen utomhus. Det handlar till exempel om torg, parker, gator, vandringsstråk och andra promenadvägar och lekplatser.

Ekonomiska konsekvenser

Att skapa ett program för konst, kultur och konstnärlig medverkan i det offentliga rummet har i sig inte några direkta ekonomiska konsekvenser. Det anger förutsättningar för konst som facilitator i utveckling och för bestående konst i det offentliga rummet samt hur de samverkar. Kostnader för verksamhet enligt programmet hanteras inom ramen för var års budget.

Konsekvenser för barn

Det föreslagna metoderna innebär en starkare betoning på medskapande, där även barn kan vara medskapande på olika sätt. Programmet har därför positiva konsekvenser för barn.

Bilagor

Förslag till program

Inventering Öppna Konsten

Lena Dahlstedt
Stadsdirektör
Stadsledningskontoret